

Kültürel Miras Alanlarında QR Kod Teknolojileri Kullanımında Turizm Paydaşlarının Görüşleri: Anamur Antik Kent Örneği

Mustafa ATSAN

Dr. Öğr. Üyesi., Mersin Üniversitesi, Anamur MYO
mustafaatsan@mersin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6221-7342>

Makale Başvuru Tarihi : 02.08.2023
Makale Kabul Tarihi : 29.09.2023
Makale Yayın Tarihi : 10.10.2023
Makale Türü : Araştırma Makalesi
DOI: 10.5281/zenodo.10004433

Sultan ÇETİNKAYA

Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi Anamur MYO
sultancetinkaya@mersin.edu.tr
10.10.2023
<https://orcid.org/0000-0002-0380-2717>

Alpaslan ADİL

Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, Anamur MYO
alpaslanadil@mersin.edu.tr
10.10.2023
<https://orcid.org/0000-0003-3244-7053>

Özet

Anahtar Kelimeler:

Teknoloji
Yönetimi,
Yenilik
Yönetimi,
QR Kod,
Kültürel Miras,

Teknolojik yenilikler ile birlikte bilgiye kolay ulaşılabilirliğin önemli olduğu günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak gerekmektedir. Özellikle hizmet sektöründe bu durum bireyler açısından daha fazla önem arz etmektedir. Bireyleri bilginin kolay ulaşılabilirliği ile birlikte zamandan tasarruf konusu da cezbetmektedir. Bu bağlamda, QR Kod teknoloji uygulamaları her alanda olduğu gibi kültürel miras alanlarında da çok yönlü bilgi edinmeyi, bilgiye kolay ulaşılabilirliği hem de farklı ölçeklerde bir turizm destinasyonunun çekiciliğini artırmayı amaçlayan, derinlemesine sürükleyici bir ziyaretçi deneyimi sunmaktadır. Çalışmanın amacı, kültürel miras alanlarında teknoloji ve yenilik yönetimi kapsamında, QR kod uygulamasının kullanımında turizm paydaşlarının görüşlerini belirlemektir. Bölgede ki turizm paydaşlarının görüşleri bu teknolojinin projelendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Araştırma, 8 katılımcı ile yüz yüze görüşme yöntemi uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara 8 soru sorulmuş olup veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularında, turizm paydaşlarının cevaplarına istinaden kültürel miras alanlarında, QR kod uygulamasının faydalı olacağı, bölgenin gelişimi ve tanıtımına katkı sağlayacağı, bilgiye daha kolay ulaşılacağı ve turistlerin tekrar ziyaret isteklerini artıracığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca bu bulgular yerel yönetim ile paylaşılarak QR kod teknolojisinin projelendirilmesi yönünde yol gösterici olması beklenmektedir.

VIEWS OF TOURISM STAKEHOLDERS ON THE USE OF QR CODE TECHNOLOGIES IN CULTURAL HERITAGE SITES: ANAMUR ANTIQUE CITY EXAMPLE

Abstract

Keywords:

Technology Management, Innovation Management, QR Kod, Cultural Heritage,

Today, when easy access to information is important with technological innovations, it is necessary to benefit from information and communication technologies. Especially in the service sector, this situation is more important for individuals. Individuals are attracted by the easy accessibility of information as well as saving time. In this context, QR Code technology applications offer an in-depth immersive visitor experience in cultural heritage sites, as in every field, aiming to obtain versatile information, easy access to information and increase the attractiveness of a tourism destination at different scales. The aim of the study is to determine the views of tourism stakeholders on the use of QR code application within the scope of technology and innovation management in cultural heritage sites. The opinions of tourism stakeholders in the region are important in terms of projecting this technology. The research was conducted by applying face-to-face interview method with 8 participants. The participants were asked 8 questions and the data were analyzed using content analysis from qualitative research methods. In the findings of the study, based on the responses of tourism stakeholders, it has been concluded that QR code application in cultural heritage sites will be beneficial, will contribute to the development and promotion of the region, information can be accessed more easily and will increase the desire of tourists to visit again. In addition, these findings are expected to be shared with the local government to guide the project design of QR code technology.

GİRİŞ

Günümüz rekabet ortamında artan teknolojik gelişmelere adapte olmak tüm sektörleri olumlu şekilde etkilemektedir. Teknolojik gelişime ayak uyduran sektörler rakiplerine oranla daha avantajlı konumda olacaklardır. Bunun sebebi değişen ve gelişen teknoloji kapsamında akıllı telefonlar ve QR kodlarının gündelik hayatımızda değişikliklere sebep olmasından kaynaklanmaktadır (Lou, Tian and Koh, 2017:1) Bu değişiklikler ile birlikte her sektörde tüketici beklenti ve istekleri de değişkenlik göstermiştir. Bu sektörlerin içinden turizm sektörünün gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından da teknolojik gelişmelere ayak uydurmak önem arz etmektedir. Teknolojik gelişmelerden olan QR kod teknolojisinin özellikle hijyen ve temassız kavramlarının ön plana çıktığı pandemi dönemiyle birlikte önemi ve bilinirliği daha fazla artmıştır.

QR kod teknolojisi sektörlerde bireylerin işlerini hem kolaylaştıran hem de hız anlamında avantaj sağlayan bir yenilik olarak ön plana çıkmaktadır. Bu teknoloji sayesinde istenilen bilgiye anında ulaşabilme imkanı bireyleri cezbetmektedir. Örneğin gıda sektöründe menülere QR kod okutularak hem hızlı hem de temassız şekilde ulaşılması bu kapsamda bir misal olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında müzelerde, antik kentlerde, tarihi ve kültürel alanlarda vb. yerlerde QR kod okutularak tüm bilgilere rehber ihtiyacı duymadan ulaşabilmek büyük kolaylık olarak görülmektedir. Vun(2020)'nin yapmış olduğu çalışmanın bulguları da bunu destekler niteliktedir. Bulgulara göre, turistlerin QR kod uygulamasını turistik yerlere yapıştırılmış olan telefon ekranlarından taratarak Danang'da ki turistik yerler hakkında daha detaylı bilgiye ulaşabilecekleri sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda, literatür taraması yapıldığında, kültürel miras alanlarında QR kod kullanımı üzerine ulusal literatürde çok fazla çalışma olmadığı görülmektedir. Buna istinaden bu araştırmanın temel sorusu da, literatürde eksik olan ve kültürel miras alanlarında ve ören kent yerlerinde QR kod kullanımı hakkında turizm paydaşlarının görüşlerini içerik analizi ile belirlemektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

QR Kod Teknolojisi

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızlı gelişimi ile birlikte temassız teknolojiler arasında yer alan QR Kod teknolojisinin kullanımı da her alanda yerini almıştır. İngilizce de QR Code olarak ifade edilen kavramın açılımı "Quick Response Code"tur. Türkçe karşılığı "hızlı yanıt kodu" anlamına gelmektedir.

İki boyutlu barkod türevi olan QR kod teknolojisi ilk olarak 1994 yılında Japon bir firma olan Danse Wave tarafından geliştirilen görsel veri şifreleme yöntemidir (Çataloğlu & Ateşkan, 2014). Cata vd.(2013) 'nın tanımına göre; QR Kod, mobil cihazların kameralarıyla taranarak okutulabilen ve istenilen bilgiye erişme imkânı sağlayan iki boyutlu bir dijital görüntü sağlayıcıdır. Özellikle mobil iletişim alanında cep telefonlarının ve kameralarının hızlı gelişimi QR Kod kullanımının artmasının ve kolaylaşmasının önemli adımlarından biridir. QR Kod teknolojisi 1D barkod teknolojisinden sonra gelişim göstermiştir. 1D barkodlara 20 alfa numerik yüklenebilirken, 2D QR kodlarda 7089 adet karakter kodu içerebilmesi açısından daha büyük veri yüklenebilmektedir (Toktamış, 2021). Önemli derecede kullanım kolaylığı sağlayan QR Kod teknolojisi kısa mesajlar, web sitesi, video, haritaların koordinatları gibi çeşitli veri türlerini içerebilme kapasitesine sahiptir (Crompton, LaFrance, & Hooft, 2012).

Günümüzde bireyler hızlı yanıt verme (QR Kod) teknolojisini her alanda deneyimleme imkânına sahiptir. Eğitim, sağlık, gıda, sanayi, bankacılık, turizm, müze ve miras alanları gibi yerlerde hızlı etkileşim için tercih edilmektedir. QR Kod teknolojisi için internet bağlantılı tablet veya akıllı cep telefonu gibi taşınabilir bir cihaz, kamera veya QR kod okuyucu birkaç dakika içinde istenilen bilgiye erişimi sağlamak için yeterli olacaktır (Gedik, 2021). Yani teknoloji sayesinde artık herkes anında istediği bilgiye pratik bir şekilde ulaşma imkânına sahiptirler.

Geleneksel turistlere baktığımızda itibar kazanma, gezinme isteği, boş vakitleri değerlendirme ve yeni bilgiler öğrenme, güneşlenme, yeni insanlar ile tanışarak farklı kültürleri tanımak amacı ile hareket ettikleri gözlenmektedir. Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimi ve kullanımının artması ile birlikte hız ve teknolojiye önem veren, teknoloji alt yapıları ziyaret isteğinde artış, online rezervasyon ve gezinti isteği gibi yeni turist davranışları da ortaya çıkmıştır (Wee-KhengTan, 2017), (Portolan, Zubrinic, & Miliceviç, 2011), (Çelik, 2017). Bu bağlamda kültürel miras alanlarında bilgi iletişim teknolojileri arasında yer alan QR Kod teknolojisinin ziyaretçileri motive eden faktörler bazında incelemek önem arz etmektedir.

Kültürel Miras Turizmi

Turizm; öznesinin insan olduğu, ekonomik, siyasal, kültürel, politik dış faktörlerin bir araya gelerek oluşturduğu faaliyetler bütünüdür (Maviş, Ahipaşaoglu, & Kozak, 2002, s. 2). Dinamik bir sektör olan turizm sektörü bütün ulusların yıllık gelirlerine önemli ölçüde katkı sağlayan, küresel ekonomi ve sosyal dokulardan etkilenen bir yapıdır. Turizm denilince akla sadece deniz, kum ve güneş gelmemelidir. Bunun dışında, kültürel miras alanları da bireylerin bir yeri ziyareti konusunda tercih sebebi olmasına etki etmektedir. Kültürel miras alanlarında ziyaretçiler; konferans ve fuar katılımcıları, yerel halk, yerli ve yabancı turist, şehir de uzun seyahat sonrası mola için dinlenen kesim, kenti keşfetmek amacı ile uzun süre kalanlar, iş amacı ile gelenler, günübirlik ve kısa zamanlı ziyaretçiler olarak sınıflandırılabilir (Küçükaydın, 2017, s. 12).

Son yıllarda kültürel miras turizmini kullanıcı deneyimi açısından zenginleştirmeyi amaçlayan modern teknolojiler alanında gelişmeler hızlı gelişme eğilimi göstermektedir (Ntagiantas, Manousos, Konstantakis, Aliprantis, & Caridakis, 2021). Geçmiş nesillerden somut ve soyut biçimde alınan kültürel mirasın korunması ve aktarılması geleneksel yollarla olduğu gibi dijital yöntemlerle de sağlanabilmektedir (K. & Sheri, 2022). Aynı zamanda yenilikçi gelişimleri ile birlikte teknolojik dönüşümlerin kültürel mirasın anlaşılmasında ve yaygınlaşmasında da büyük bir etkiye sahiptir (García-Molina, López-Lago, Hidalgo-Fernandez, & Triviño-Tarradas, 2021).

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte kültürel miras alanlarında kapsayıcılığı artırmak ve kullanım seviyelerini yükseltmek için artırılmış ve sanal gerçeklik, yapay zekâ, QR kod gibi teknolojiler son zamanlarda daha fazla tercih edilmektedir (Calandriello, 2021, s. 80). Kültürel miras alanlarında farklı ilgi noktalarına yerleştirilen QR Kod etiketleri sayesinde, alan ziyaretinde bulunan yerli ve yabancı turistlere miras alanı hakkında bilgi alma kolaylığı sağlanabilmektedir. Kültürel miras alanları hakkında ayrıntılı bilgiler, yapım ve yapım tekniği hakkındaki bilgilerden, mimari perspektiflerin incelenmesine kadar farklı nitelikte bilgilere ulaşabilme desteği sağlar. Bu sebeptendir ki yerli ve yabancı turistler içinde bulunduğumuz teknolojik dönem içerisinde ziyaret yapacakları alanlar ile ilgili web sitesi, sosyal medya sayfaları ve akıllı telefonlarından erişebilecekleri qr kod teknolojisi uyumlu alanları daha çok tercih etmektedirler (Huang, Goo, Nam, & Yoo, 2017). Artega, Gravini-Donado ve Riva

(2021)'nin bibliyometrik analiz ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucuna göre bilgi iletişim teknolojilerinden artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, qr kod gibi teknolojilerin son on yılda miras öğreniminde ve mirasın sahiplenilmesinde belirgin bir artış olduğunu ortaya koymuşlardır (Arteaga, Gravini-Donado, & Riva, 2021). Mobil teknolojilerin turizm deneyimi üzerindeki etkisini belirlemek amacı ile 110 Portekizli turist üzerinde gerçekleştirilen nicel ve nitel araştırma sonrası, akıllı telefonların ve mobil seyahat uygulamalarının turist deneyimini önemli ölçüde etkileyerek değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Dias & Afonso, 2021). Çelik (2017)'in Antalya ilinde akıllı kent üzerine gerçekleştirmiş olduğu örnek olay araştırması sonucunda QR Kod teknoloji kullanımının artışının yaygınlaştırılması gerektiği ve böylece turist – destinasyon arasındaki etkileşimin hız kazanacağını, destinasyonların tarihi ve kültürü hakkında turistlere daha hızlı ve daha fazla bilgi sağlanabileceğini belirtmiştir.

Günümüz bilgi iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ve benimsenmesi turizm sektörünün işleyişini ayrıca turist tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Bu sebepten günümüz teknoloji çağında turistlerin talepleri teknoloji öncesi döneme göre farklı olabilmektedir. Teknoloji ile birlikte hedeflenen, ziyaretçilere daha iyi ve çeşitli hizmetler sunmak ayrıca ziyaretçilerin istenilen bilgilere daha rahat ve kolay ulaşımını sağlamaktır. (Ghaderi, Hatamifar, & Henderson, 2018). Diğer yandan teknolojinin gelişmesi sadece turizm sektörünü değil diğer sektörleri de olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Özellikle QR kod teknolojisinin, turizm endüstrisinde turistlere hedefledikleri bilgileri arama konusunda büyük kolaylık sağladığı aşikârdır. Bu bağlamda Vun(2020)'nun yapmış olduğu çalışmanın bulgularına göre, turistlerin QR kod uygulamasını turistik yerlere yapıştırılmış olan telefon ekranlarından taratarak Danang'da ki turistik yerler hakkında daha detaylı bilgiye ulaşabilecekleri sonucuna varılmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi disiplinler arası bütüncül olarak yorumlayıcı bakış açısına sahip bir araştırma yöntemidir (Karataş, 2015). Nitel araştırma yöntemi gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri analizine dayanan, olgu ve olayları kendi bağlamı içerisinde ele alarak yorumlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2008), (Coşkun, Yıldırım, & Altunışık, 2010). Turizm paydaşlarının QR kod teknolojisinin antik kent alanlarında kullanılmasına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmada fenomenolojik desen kullanılmıştır. Rose, Beeby & Parker (1995)'e göre fenomenoloji, bireylerin belirlenmiş kavram veya fenomenle ilgili duygu, algı ve bakış açılarını ifade etmek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmanın fenomeni turizm paydaşlarının deneyimlemiş oldukları ve bunun sonucunda yorumlayabilecekleri QR kod uygulamalarıdır.

Araştırma konusu belirlenerek literatür taramasının ardından “Anamur Antik Kent” çalışma bağlamı olarak belirlenmiştir. Belirlenen çalışma bağlamı için Anamur ilçesinde turizm sektöründe bulunan paydaşların bu konudaki görüşleri araştırılmaya dâhil edilmiştir. Turizm paydaşlarının tercih edilme sebebinin birisi de bu çalışmanın bulguları sonucunda bu teknolojik uygulamanın projelendirilmek istenmesidir. Bulduğumuz ilçenin nüfus açısından az olmasından ötürü ilçenin önde gelen sekiz turizm paydaşına bu çalışma uygulanmıştır. Bu kapsamda, kullanıcılara önemli bir deneyim sunan QR Kod teknolojilerinin Anamur kültürel miras alanlarında kullanımının sağlayacağı faydaları ve önemini ortaya koymak amacı ile turizm paydaşlarının görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın problemini oluşturan ve katılımcılara yöneltilen araştırma soruları şu şekildedir;

1. QR Kod Teknolojisinden nasıl haberdar oldunuz?
2. QR Kod Teknolojilerini kullandığımız yerler nerelerdir?
3. QR Kod teknolojilerini kullanırken yaşadığımız zorluklar nelerdir?
4. Kültürel miras alanlarında (Ören Kent yerlerinde) QR Kod teknolojisi kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Kültürel miras alanlarının (Ören Kent yerlerinin) QR Kod teknolojisi ile desteklenmesi ilginizi çekiyor mu? Niçin?
6. Kültürel miras alanlarında (Ören Kent yerlerinde) QR Kod teknolojisi kullanımının Anamur Turizminin gelişimine katkısı neler olacaktır?

7. QR Kod Teknolojisi kullanımının kültürel miras alanı ziyaretlerinde turist memnuniyetine sağlayacağı katkılar nelerdir?
8. Kültürel miras alanlarında (Ören Kent yerlerinde) QR Kod uygulaması rehber hizmeti görece ve rehber hizmetine gerek kalmayacak. Bu durum turistlerin ziyaret isteğini nasıl etkiler?

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde iç güvenilirlik ve dış güvenilirliğin sağlanması nitel araştırmalarda önem arz etmektedir. Örneklem sayısının yeteri kadar belirlenmesi, yeterli kaynak ve görüşe başvurmak, araştırmacının ve görüşmecilerin açıkça çalıştıkları ve buldukları ortamı belirtmeleri, çalışmayı tarafsız bir şekilde gerçekleştirdiklerini belirtmeleri gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Çalışmada dört demografik soru ve sekiz tane yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmayı yapan kişi araştırma sorularını önceden hazırlar fakat görüşme esnasında görüşmecilere esneklik sağlayabilmekte ve soruların tartışılmasına izin verebilmektedir (Ekiz, 2013). Görüşme sorularında yer alan soruların uygunluğu için iki tane turizm paydaşından ve bir tane akademisyenden görüş alınarak, onay alınmıştır. Soruların açık, anlaşılır ve uygunluğuna dikkat edilerek ve veri toplama ilkesine bağlı kalınarak katılımcılardan açık bir şekilde katılım onayı alındıktan sonra araştırma gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama süreci, Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 04.07.2023 tarih ve 154 sayılı karar sonucunda Etik kurul izni alınarak, 10.07.2023 ve 20.07.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Her görüşme ayrı ayrı iki kişinin gözetimi altında, aynı form üzerinden ve aynı yaklaşım ile birlikte sorularak, ortalama 25-30 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında araştırmacının dış güvenilirliğini belirtmek amacı ile kavramsal çerçeve literatür kısmında belirtilmiş ve ayrıca görüşmecilerin demografik özellikleri açık bir şekilde tablo (Tablo 1.) halinde verilmiştir. Araştırmacının iç güvenilirliğinin sağlanması için araştırmaya birden fazla kişi dâhil edilmiştir. Öncelikle gözlem yolu ile Anamur Antik kenti incelenmiş ve içerisinde QR Kod uygulamasının kullanılmadığı belirlenmiştir. Daha sonra teyit etmek amacı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Demografik Bulguları

Araştırma kapsamında katılımcılara yönelik genel bilgilerin yer aldığı Tablo 1 incelendiğinde katılımcı yaş aralığı 33 ve 63 yaş aralığındadır. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun eğitim düzeyi lisans ve yüksek lisans düzeyindedir.

Tablo 1:

Katılımcılara yönelik genel bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Mesleği
K1	Erkek	52	Lise	Acente Sahibi
K2	Erkek	54	Yüksek Lisans	Arkeolog
K3	Erkek	33	Yüksek Lisans	Akademisyen
K4	Erkek	51	Lisans	Otel Sahibi
K5	Erkek	63	Lise	Kafe Sahibi
K6	Erkek	-	Lisans	Turizm Derneği Başkanı
K7	Erkek	38	Yüksek Lisans	Kafe Sahibi ve İşletmecisi
K8	Erkek	40	Lisans	Sportif Havacılık ve Beceri Kulübü

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde sorulan sorulara ve verilen cevaplara istinaden kategori, alt kategori ve kodlar belirlenmiştir. Bu belirlenen kategoriler ve kodlar Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. QR Kod kullanımına ilişkin yöneltilen soruların kategoriler ve kodları

Kategori	Alt Kategori	Kod
1- QR Kod hakkında bilgi	Alt Kategori 1: QR Kod hakkında haberdar olma şekli	Kod 1: İnternet ortamı
		Kod 2: Bankacılık uygulamaları
		Kod 3: Müzelerde
		Kod 4: Sosyal ortamlar
		Kod 5: Basın yayın organlarından
		Kod 1: Turizm alanları
	Alt Kategori 2: QR kod kullanım alanları	Kod 2: Restoranlar
		Kod 3: Müze/Kültürel alanlar
		Kod 4: Bankacılık
		Kod 5: Yiyecek-içecek sektörü/Menü uygulamaları
		Kod 6: Sanal gerçeklik uygulamaları
		Kod 9: Eğitim
Alt Kategori 3: QR Kod kullanırken yaşanan zorluklar	Kod 1: Herhangi bir zorluğu yoktur	
	Kod 2: QR baskılarının eskimesi	
	Kod 3: Basit ve kullanışlı	
	Kod 4: Hayatı kolaylaştıran bir uygulama	
2-Kültürel Miras / QR Kod	Alt kategori 1: Kültürel miras alanlarında QR kod kullanımı	Kod 1: İlgî çekici.
		Kod 2: Kültürel miras alanlarına katkı sağlayacaktır
		Kod 3: Desteklenmesi gereken bir uygulama
		Kod 4: Zaman tasarrufu sağlayacak bir uygulama
		Kod 5: Yararlı bir uygulama
		Kod 6: Sanal gerçeklik ile entegre edilmeli
		Kod 7: Avantajlı
		Kod 8: Sanal müze ve sanal ören yerleri uygulamaları ile zenginleştirilmeli
	Alt kategori 2: Kültürel miras alanlarında QR kod kullanım sebepleri	Kod 1: Tabelalar üzerindeki tarihi yazıların silinmesi sonrası bilgi eksikliği yaşanabilmektedir. QR kod bu sorunu ortadan kaldıracaktır.
		Kod 2: Dil ve tarih açısından bölge tanıtımını güçlendirecek olması.
		Kod 3: Faydalı bir uygulama olması
		Kod 4: Dil farklılıkları sebebi ile oluşabilecek zorlukları azaltması
Alt Kategori 3: Kültürel miras alanlarında QR kod kullanımının Anamur Turizmine Etkisi	Kod 5: İlgî çekici bir uygulama olması.	
	Kod 6: Çevre kirliliği ve israf açısından yararlı olması	
	Kod 7: Sürdürülebilir olması	
	Kod 8: Hayatı kolaylaştıran bir uygulama	
	Kod 9: Hızlı ve kalıcı bilgi sağlaması	
	Kod 1: Olumlu etkisi olacaktır.	
	Kod 2: Yabancı ziyaretçiler üzerinde pozitif katkısı olacaktır.	
	Kod 3: Kültürel mirasın bölge bazında korunması açısından olumlu etki sağlayacaktır.	
Kod 4: Kültürel mirasın bölge bazında tanıtım açısından olumlu etki sağlayacaktır.		
Kod 5: Kesinlikle katkısı olacaktır.		
Kod 6: Anamur turizm gelişimi sağlayacaktır.		
Kod 7: Faydalı bir uygulama olacaktır.		
Kod 8: Gelişimine katkı sağlayacaktır.		
3- QR Kod / Ziyaretçi motivasyon	Alt kategori 1: QR kod kullanımının turist memnuniyetine katkısı	Kod 1: Önemli bir katkı sağlayacaktır.
		Kod 2: Daha kolay bilgi sağlayarak memnuniyeti artıracaktır
		Kod 3: En az 3 yabancı dilde bu teknoloji sağlanırsa katkı sağlar.
		Kod 4: Verimli bir uygulama olacaktır.
		Kod 5: İyi bir deneyim sağlayacaktır.
		Kod 6: Turistlerin gezi hayatlarını kolaylaştıracağı için memnuniyete katkısı pozitif olacaktır.
	Alt kategori 2: QR kod kullanımının ziyaret motivasyonuna etkisi	Kod 1: Ziyaret motivasyonunu artıracaktır.
		Kod 2: Rehber hizmetine zorunluluk yavaş yavaş ortadan kalkacaktır.
		Kod 3: Maliyet tasarrufu sağlayacaktır.
		Kod 4: Yerli ve yabancı ziyaretçi oranını yükseltecektir.
		Kod 5: Ziyaret isteğini orantılı olarak artıracaktır.
		Kod 6: QR Kod kullanımına dair bilgi verilerek ziyaretçi motivasyonu artırılabilir.

Tablo 2 incelendiği zaman; birinci kategorinin alt kategorilerden olan “QR kod’dan haberdar olma şekline” katılımcıların birçoğu internet ortamından haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında, sosyal ortamlardan, bankacılık uygulamalarından, müzelerden haberdar olduklarına dair cevaplar belirtmişlerdir. Buna ek olarak ikinci alt kategori olarak belirlenen “QR kod kullanım alanlarına” yönelik verilen cevaplarda ise, turizm alanlarının, restoranların, müzelerin, yiyecek içecek sektörünün, eğitimin yer aldığı belirlenmiştir.

Yöneltilen sorular doğrultusunda bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar;

K1. “Bazı turizm alanlarında da kullanıyoruz. İnternet ortamından haberim oldu, İlk olarak restoranlarda kullandık.”

K2. “Bankacılık ve menülerde kullandım.”

K4. “Basın yayınlarından öğrendim. Sanal gerçeklik ile entegre uygulamalarda da kullanıyorum. Müze yerlerinde ve bankacılık işlemlerinde kullandım.”

K5. “İnternette üzerinden haberdar oldum. Banka işlemlerinde ve menülerde kullanıyorum.”

K7. “İnternet sayesinde ve gezdiğim alanlardan. Kendi işletmemizde karekod uygulamasını kullanıyoruz. En çok yiyecek içecek sektöründe kullandım.”

K8. “Eğitim sektörü ve bankacılık alanlarında kullandım.”

Birinci kategorinin son alt kategorisi olan “Kullanım zorluğu açısından” katılımcılara yöneltilen sorulara cevaplar ise genellikle zorluğu yoktur aksine çok kullanışlı, kolay ve hayatı kolaylaştırdığına dair cevaplar verilmiştir. Sadece bir katılımcı QR kod baskılarının eski olduğu takdirde zorluk yaşanabileceğine değinmiştir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, turizm paydaşlarının QR kod hakkında bilgilerinin olduğu, deneyimli ve kullanım alanlarının geniş olduğu ayrıca hayatı kolaylaştıran bir uygulama olduğu konusunda hemfikir oldukları belirlenmiştir.

Konuya ilişkin bazı katılımcıların vermiş olduğu birkaç örnek aşağıda belirtilmiştir;

K3. “Herhangi bir zorluk çekmedim.”

K4. “Baskıların eskimesi ve QR Kodun okunmaması sebebi ile sorunlar yaşadığım oldu.”

K5. “Hayır, aksine çok basit ve kullanışlı, ATM’lerde kart ile uğraşmak yerine QR Kod ile işlemleri daha hızlı kullanabiliyorum.”

İkinci kategori incelendiğinde, kültürel miras ve QR kod arasındaki ilişkilere dair sorular yöneltilmiştir. Alt kategorilerden olan “kültürel miras alanlarında QR kod kullanımı” üzerine sorulan sorulara katılımcıların pozitif şekilde cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar genel anlamda; ilgi çekici, yararlı, avantajlı, zaman tasarrufuna katkı sağlayan ve desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanında bazı katılımcılar, sanal müze, sanal ören yerleri uygulamaları ile zenginleştirilmeli yönünde tavsiye niteliğinde cevaplar vermişlerdir. Ayrıca hızlı, kalıcılık ve çevre kirliliğini önlemesine dair görüşler belirtildiği görülmektedir.

Bu bağlamda katılımcıların bazı cevapları şu şekildedir;

K1. Kullanılsa çok iyi olacağını düşünüyorum çünkü tabelalarda ki yazılar zamanla silinebiliyor. Bu yüzden QR Kod teknolojisi sayesinde kişiler kodu taratıp istediği okutabilirler ve bilgi sahibi olabilirler.

K2. Çok faydalı olacağını düşünüyorum içeriğin gelişmesi için çok iyi olur, dil ve tarih açısından tanıtıma katkı sağlar

K3. Gezilen yerlerde en büyük zorluk dil güçlüğü, QR kod farklı yerlerde o yerler hakkında bilgi alabilmemi sağlamaktadır. Ayrıca QR kod sayesinde zaman tasarrufu sağladığı düşünüyorum.

K4. Yararlı buluyorum. Çevre kirliliği ve israf konusunda sürdürülebilirliğe yararlı olacağını düşünüyorum.

K7. Çok faydalı olacağını düşünüyorum, ziyaretçi sayılarının artacağını düşünüyorum ve insanların birbirlerine referans olarak tanıtımın güçlendirileceğini düşünüyorum.

K8. Ören Kentin her yerini zamana açısından her zaman mümkün olmayabilir. Kişilerin günü birlik turlar ile gezmesi bazen mümkün olmayabilir. Bu konularda QR Kod teknolojisi faydalı olacaktır. Sanal müze ve sanal ören yerleri şeklinde düzenleme yapılırsa çok daha iyi olacaktır.

İkinci alt kategori olan “Kültürel miras alanlarında QR kod uygulamasının kullanım nedenlerine” ise katılımcılar, dil farklılıklarını ortadan kaldıracığına inandıklarını, tabelalarda bilgilerin silinme riskinin bulunduğunu, sürdürülebilirlik açısından önemli olduğuna dair cevaplar verilmiştir. Öneri olarak ise sanal gerçeklik ile desteklenmesi gerektiği yönünde cevaplar verildiği görülmektedir.

Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda açıklanmıştır;

K2. İlgimizi çekiyor. Uygulanmasını istiyoruz. Kültürel mirasın korunması, buranın tanıtılması için daha iyi olacağını düşünüyorum.

K4. Çekiyor. Sanal gerçeklik ile entegrasyonu da güzel olabilir.

K5. Evet, kalıcılığı daha fazla ve bilgilere yanılmadan ulaşabiliyoruz. QR Kod ile insanlar ören kentler hakkında daha fazla bilgiye ulaşabiliyor.

K8. İlgimi çekiyor. Navigasyon ve sanal gerçeklik ile entegrasyonu kültürel miras alanlarının desteklenmesi güzel olacaktır.

Üçüncü alt kategori olarak “QR kod uygulamalarının Anamur turizmine etkisine” ise katılımcılar ortak olarak, faydalı, geliştirici ve özellikle yabancı turist çekme konusunda etkili olacağına dair cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar şu şekildedir;

K1. “Kullanılsa çok iyi olacağını düşünüyorum çünkü tabelalarda ki yazılar zamanla silinebiliyor. Bu yüzden QR Kod teknolojisi sayesinde kişiler kodu taratıp istediği okutabilirler ve bilgi sahibi olabilirler.”

K2. “Çok faydalı olacağını düşünüyorum içeriğin gelişmesi için çok iyi olur, dil ve tarih açısından tanıtıma katkı sağlar. İlgimizi çekiyor. Uygulanmasını istiyoruz. Kültürel mirasın korunması, Anamur’un tanıtılması için daha iyi olacağını düşünüyorum.

K4. “Yararlı buluyorum. Çevre kirliliği ve israf konusunda sürdürülebilirliğe yararlı olacağını düşünüyorum... Sanal gerçeklik ile entegrasyonu da güzel olabilir.”

K5. “QR Kod ile bir bölgenin tarihçesini öğrendiğinde daha kalıcı olduğunu ve tanıtımların daha kolay yapılacağını düşünüyorum. QR kod teknolojilerinin hızlı ve kalıcı bilgi sağladığını düşünüyorum ve başarılı buluyorum.”

K7. “Çok faydalı olacağını düşünüyorum, ziyaretçi sayılarının artacağını düşünüyorum ve insanların birbirlerine referans olarak tanıtımın güçlendirileceğini düşünüyorum.”

K8. “Ören Kentin her yerini zamana açısından her zaman mümkün olmayabilir. Kişilerin günü birlik turlar ile gezmesi bazen mümkün olmayabilir. Bu konularda QR Kod teknolojisi faydalı olacaktır. Sanal müze ve sanal ören yerleri şeklinde düzenleme yapılırsa çok daha iyi olacaktır. Ayrıca Katılımcı 8 “Ören Kentin her yerini zamana açısından gezmek mümkün olmayabilir. Bu konularda QR Kod teknolojisi faydalı olacaktır. Sanal müze ve sanal ören yerleri şeklinde düzenleme yapılırsa çok daha iyi olacaktır.” şeklinde görüşlerini belirterek QR kod teknolojilerinin sağlayacağı katkı ve yarara vurgu yapmıştır.

Üçüncü kategori olan, QR kod ve ziyaretçi motivasyonunda alt kategori olan “QR kod kullanımının turistlerin memnuniyetine ve ziyaret motivasyonlarına etkisine” yönelik sorulan sorulara olumlu şekilde etki edeceğine ve tekrar ziyaret isteklerini artıracaklarına yönelik cevaplar verilmiştir. Katılımcılar, turistlere iyi bir deneyim yaşatacağına, ziyaret isteklerini artıracığına ve rehber hizmetine ihtiyaç kalmayacağından ötürü maliyet açısından da olumlu etkiler olacağına dair cevaplar verdiği görülmektedir.

Kültürel miras alanlarında QR kod teknolojisini deneyimleyen Katılımcı 4 (Otel Sahibi ve İşletmecisi) görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

K4. “QR Kod teknolojisini İstanbul kültürel miras alanlarında deneyimledim. QR kod teknolojisi kültürel miras alanlarında mutlaka kullanılmalı ve sanal gerçeklik teknolojileri ile bütünleşmiş bir şekilde geliştirilmelidir. Böylece turist memnuniyeti artacak, Anamur turizmi olumlu şekilde etkilenecektir.

Diğer katılımcıların görüşleri ise aşağıda belirtilmiştir;

K1. “Çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum. Bu bölgeye gelen yabancı ziyaretçi fazla olduğu için onlar açısından faydalı olacağını düşünüyorum..... kültürel miras alanlarında kolaylık sağlayacağı için dikkatimi çeker ve ziyaretleri olumlu yönde etkiler.”

K3. “Kültürel miras alanlarında amaç bilgi almaktır. Rehber hizmetinden her zaman yararlanmadığım için alan ziyaretleri konusunda ziyaret isteğim azalabiliyor. QR Kod teknolojisinin rehber hizmeti yerine geçeceği için her zaman bilgilere ulaşılma düşüncesi ile ziyaret isteğim doğru orantılı olarak artıyor.”

K5. “QR kod hızlı ve kalıcı bilgi sağladığını düşünüyorum ve başarılı buluyorum..... Ziyaret isteğini artırır. QR Kod teknolojisinin varlığının bildirilmesi de gerekir.”

K6. “Turizm konusuna ve turist memnuniyetine katkı sağlayacağını ve daha verimli bilgi alınacağını düşünüyorum. QR Kod sayesinde rehber hizmetine gerek kalmayacağı için daha çok ziyaret isteği artacaktır.

K7. “Çok faydalı olacağını düşünüyorum, ziyaretçi sayılarının artacağını düşünüyorum ve insanların birbirlerine referans olarak tanıtımın güçlendirileceğini düşünüyorum.....Çünkü orada ne olduğunu bilmek ve eski tarihini öğrenmek yerli ve yabancı turistlere iyi bir deneyim olacaktır.”

Bu görüşlerin ışığında, QR Kod teknolojisinin ziyaretçi sayılarında artışı ile birlikte iyi sonuçlar alınabileceği sonuçlarına varılmıştır. Aynı zamanda, QR teknolojisinin rehber niteliğinde rol oynayarak ziyaret isteklerini artıracığı görüşlerine yer verilmiştir.

K8. “Navigasyon ve sanal gerçeklik ile entegrasi kültürel miras alanlarının desteklenmesi güzel olacaktır. Hayatı kolaylaştıracağını ve ören kent yerlerinin gelişimine katkı sağlayacağını düşünüyorum. Ayrıca QR Kod ve müze kartlarının bankacılık sistemi ile ziyaretçilerin hayatına kolaylık sağlayacaktır. Kesinlikle ziyaret isteğini artırır. Kendi adıma kültürel alanları gezerken rehber hizmeti var mı yok mu diye araştırıyorum. Fakat QR olursa rehber ihtiyacım olmadan gezebileceğim.”

SONUÇ, TARIŞMA ve ÖNERİLER

Yenilik yönetimi ve teknolojik gelişmeler bireylerin hayatlarını fazlasıyla kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda gelişen teknoloji ile birlikte tüm sektörlerde kolaylık sağlayan QR kod teknolojisi kültürel miras alanlarında da kullanılarak bireylerin daha kolay bilgi almalarını sağlamaktadır. Buna istinaden, kültürel miras alanlarında bilgiyi etkili bir şekilde iletmek ve toplumun kültürel gelişimine katkıda bulunabilmek önem arz etmektedir. Bu amaç doğrultusunda turizm paydaşlarına yönelik görüşme yöntemi uygulanarak sorular sorulmuştur. Katılımcıların cevapları bağlamında içerik analizi uygulanarak bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların cevaplarından ulaşılan bulgulara göre, kültürel miras alanlarında QR kod kullanımının faydalı olacağı, bulunduğu bölgenin gelişimine katkı sağlayacağı, turistlerin ziyaret isteğini artıracığı gibi sonuçlara varılmıştır. Buna ek olarak QR kod uygulamasının yabancı diller ile desteklendiği takdirde farklı ülkelerden yabancı turistleri de bölgeye çekme konusunda olumlu etki edeceği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, QR Kod teknolojilerinin sanal gerçeklik, navigasyon gibi teknolojiler ile de entegrasyonunun yapılmasının daha faydalı olacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ile ulaşılan bulgular literatürü destekler niteliktedir. Bunu kanıtlayan bir çalışmanın bulgularında, (Ghaderi, Hatamifar, & Henderson, 2018), teknoloji ile birlikte hedeflenen, ziyaretçilere daha iyi ve çeşitli hizmetler sunmak ayrıca ziyaretçilerin istenilen bilgilere daha rahat ve kolay ulaşımını sağladığı sonucuna varmıştır. Diğer yandan Tekin vd (2017) çalışmasında, ziyaretçilerin yeni teknolojileri benimsedikleri bulgusuna ulaşıldığını belirtmektedir.. Bununla birlikte katılımcıların değindiği bir diğer konu turist rehberliğine ihtiyaç duyulmadan QR kod sayesinde düşük maliyetle daha kolay gezilebileceğidir.. Bu cevabı destekler nitelikte Ahıpaşaoğlu (2006) çalışmasında

yoğun olmayan turist gruplarında maliyet açısından profesyonel rehber hizmetinden ziyade elektronik rehber hizmeti ile kendilerinin gezmek istemelerini tercih ettikleri belirtilmektedir. Buna ek olarak, başka bir çalışmada kültürel miras alanlarında teknoloji destekli uygulamaların kullanımının önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Çalışkan & Sevim, 2022). Bunların yanında, bir katılımcı QR kod ve sanal gerçekliğin entegre edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Alan yazın tarandığında, Yung ve Khoo Lattimore, (2019) çalışmasında, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik uygulamalarının ziyaretçiler için deneyim ve bilgi edinme bağlamında önemli ölçüde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, katılımcıların vermiş olduğu cevapların analizi ile ulaşılan sonucun literatürü desteklediği görülmektedir. Özellikle bilgiye kolay ulaşımın ziyaretçilerde daha fazla motivasyon kaynağı olacağını göz önünde bulundurursak teknoloji ve yenilik yönetimi bağlamında QR kod uygulamasının önemini göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, katılımcıların görüşleri ve literatür göz önüne alındığında aşağıda bazı öneriler sunmak mümkündür;

- QR kod uygulaması projelendirilerek desteklenirse Anamur ilçesinin ve içerisinde yer alan kültürel miras alanlarının tanıtılmasına katkı sağlayabilir.
- QR kod uygulaması turizm açısından potansiyeli fazla olan Anamur ilçesinin imaj ve itibarına da katkı sağlayabilir.
- Rakipleri olan diğer antik kentler arasında ön plana çıkarak tanınırlığı artırılabilir.
- Rehber hizmetine gerek kalmadan hem kentin daha kolay pazarlanmasına hem de maliyet tasarrufu yapılmasına olanak sağlar.
- QR kod uygulaması yerli ve yabancı turistlerin ziyaret isteğini artıracığından ötürü yatırımcı çekme konusunda avantajlı konumda olabilir.

Kültürel miras alanlarının ziyaret edildiği zaman dilimlerinde deneyim kalitesini artırabilen bu uygulamalar ile ziyaretler ilgi çekici olabilecek ve ilçenin bilinirliğini artıracaktır.. QR kod teknolojilerinin gelişim göstermekte olduğu ve yaygınlaşacağı göz önünde bulundurulduğunda, turizm sektörü de uygulanabilir alanlar arasında yerini almaktadır. Gelecek çalışmalar için ise evren genişletilerek farklı il veya ilçelerde bulunan tüm kültürel miras alanlarında uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Abduraheem, K., & Sheri, J. (2022). Significance of Digitization of the Cultural Heritage: In the Context of Museums, Archives, and Libraries. In Handbook of Research on the Role of Libraries, Archives, and Museums in Achieving Civic Engagement and Social Justice in Smart Cities (pp. 252-263). IGI Global.

Ahipaşaoğlu, H. Suavi. (2006). Turizmde Rehberlik. Gözden Geçirilmiş II. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Arteaga, J. V., Gravini-Donado, M., & Riva, L. (2021). Digital Technologies for Heritage Teaching:Trend Analysis in New Realities. International Journal of Emerging Technologies in Learning , 132-148.

Calandriello, A. (2021). Augmented Reality and the Enhancement of Cultural Heritage: the Case of Palazzo Mocenigo in Padua. Augmented Reality and Artificial Intelligence in Cultural Heritage and Innovative Design Domain, 79-83.

Cata, T., Patel, P. S., & Sakaguchi, T. (2013). QR code: A new opportunity for effective mobile marketing. Journal of Mobile technologies, knowledge and society, 2013, 1.

Coşkun, R., Yıldırım, E., & Altunışık, R. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6 b.). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Crompton, H., LaFrance, J., & van't Hooft, M. (2012). QR codes 101. ISTE Learning and Leading with Technology, 39(8).

- Çalışkan, G., & Sevim, B. (2022). Doğa Turizminde Artırılmış Gerçeklik Teknolojileri Kullanıma İlişkin Turist Rehberlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 19(3), 423-443.
- Çataloğlu, E., & Ateşkan, A. (2014). Use of QR Codes in Education With Examples. *Elementary Education Online*, 5-14.
- Çelik, P. (2017, Mayıs). Akıllı Turizm Destinasyonları: Antalya Destinasyonunun Akıllı Turizm Uygulamalarının İncelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 149-166.
- Dias, S., & Afonso, V. (2021, December). Impact of Mobile Applications in Changing the Tourist Experience. *European Journal of Tourism Hospitality and Recreation*, 11(1), 113-120. doi:10.2478/ejthr-2021-0011
- Ekiz, D. (2013). Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş. Anı Yayıncılık, Ankara
- García-Molina, D. F., López-Lago, S., Hidalgo-Fernandez, R. E., & Triviño-Tarradas, P. (2021). Digitalization and 3D documentation techniques applied to two pieces of Visigothic sculptural heritage in Merida through structured light scanning. *Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)*, 14(4), 1-19.
- Gedik, Y. (2021). Pazarlamada Yeni Bir Dönem: Fijital Pazarlama. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 99-131.
- Ghaderi, Z., Hatamifar, P., & Henderson, J. (2018). Destination selection by smart tourists: the case of Isfahan, Iran. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23(4), 385-394.
- Huang, C. D., Goo, J., Nam, K., & Yoo, C. (2017). Smart Tourism Technologies in Travel Planning : The Role of Exploration and Exploitation. *Information & Management*, 757-770.
- Karataş, Z. (2015, Ocak). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Küçükaydın, K. (2017). Kocaeli`ndeki turizm sektörü paydaşlarının destinasyon pazarlamasına katkılarına yönelik nitel bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Lou, L., Tian, Z., & Koh, J. (2017). Tourist satisfaction enhancement using mobile QR code payment: An empirical investigation. *Sustainability*, 9(7), 1186.
- Maviş, F., Ahipaşaoğlu, H. S., & Kozak, N. (2002). Genel turizm bilgisi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ntagiantas, A., Manousos, D., Konstantakis, M., Aliprantis, J., & Caridakis, G. (2021). Augmented Reality children's book for intangible cultural heritage through participatory content creation and promotion. Case study: the pastoral life of Psiloritis as a UNESCO World Geopark. 16th International Workshop on Semantic and Social Media Adaptation & Personalization (s. 1-4). Corfu, Greece: IEEE.
- Portolan, A., Zubrinic, K., & Milicevic, M. (2011). 'Conceptual Model of Mobile Services in the Travel and Tourism Industry. *International Journal of Computers*, 3(5), 314-321.
- Rose, P., Beeby, J., & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1123-1129.
- Tekin, Ö., Bideci, M., & Avcıkurt, C. (2017). Turist rehberliğinde yeni teknolojilerin kullanımı. Güzel, F. Özlem, Volkan Altıntaş ve İlker Şahin (Editörler). *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık, 291-303.
- Toktamış, G. (2021). Açık Hava Reklamlarında QR Kod Kullanımının İnteraktiviteyi Sağlamadaki Rolü. Yüksek Lisans Tezi. YÖKTEZ.
- Vu, T. H. (2020). Solution of Applying QR Code Technology to Assist Tourists in Searching for the Destination Information. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*, 9(6), 1397-1400.

- Wee-KhengTan. (2017, Mayıs). The relationship between smartphone usage, tourist experience and trip satisfaction in the context of a nature-based destination. *Telematics and Informatics*, 34(2), 614-627.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yung, R., & Khoo-Lattimore, C. (2019). New realities: a systematic literature review on virtual reality and augmented reality in tourism research. *Current issues in tourism*, 22(17), 2056-2081.